

počúvať dych života a uvidieť zázrak
listen to the breath of life and witness a miracle

šedá zóna

grey zone

PRESSKIT

dokumentárny film, Slovensko, 2024, 75 min, tit. anglické
a documentary film, Slovakia, 2024, 75 min, subt. English

šedá zóna

Autorský dokumentárny film režisérky Daniely Meressa Rusnokovej prináša citlivý pohľad na málo diskutované témy predčasných pôrodov a záchranu vysoko nezrelých novorodencov, narodených v tzv. "šedej zóne". Prostredníctvom výpovede matky, ktorá zastupuje hlas mnohých iných, otvára zásadné otázky neonatológie a zobrazuje cestu materskej starostlivosti o deti so špeciálnymi potrebami. Aké sú dilemy a etické otázky, ktorým musia čeliť lekári aj rodičia? Kde stojíme a kam by sme sa mohli posunúť v oblasti podpory detí so zdravotným znevýhodnením a ich rodín?

námet, scenár, réžia: Daniela Meressa Rusnoková

spolupráca na scenári: Zuzana Mojžišová

dramaturgia: Zuzana Mojžišová, Alexandra Gojdičová,
Ivan Ostrochovský Punkchart Films, Ondrej Starinský STVR

strih: Alexandra Gojdičová, Tereza Michalová, Jonathan Ryan King, Mária Hirgelová

kamera: Radka Šišuláková, Jonathan Ryan King, Elisabeth Meressa, Pavol Pekarčík, Tereza Michalová

zvuk: Richard Fúlek

producent: Jana Belišová, ŽUDRO o. z.

koproducenti: Meressa Company s. r. o., Punkchart Films s. r. o.

Monika Fričová

Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením, Slovensko

Šedá zóna je unikátna autentická a na Slovensku doteraz najvýstižnejšia snímka do života rodín detí so zdravotným znevýhodnením. Väčšina z nás si prechádza presne tým, čo film popisuje a nemáme silu o tom hovoriť. Veľmi komplexne a nesmierne odvážne je zobrazený nedostatok podpory pre deti so znevýhodnením, ich rodičov a súrodencov - vrátane ich osobného prežívania. Dlhodobé odsúvanie riešenia tejto témy na Slovensku vytláča naše rodiny z komunity - do finančných, psychických a žiaľ často až existenčných problémov. Odporúčam, aby si Šedú zónu pozreli všetci, čo nám chcú porozumieť a hlavne tí, ktorí rozhodujú, koľko a aké služby, terapie a pomôcky deťom so znevýhodnením a ich rodinám dopriať.

naučil si ma počúvať dych života, naučil si ma vidieť zázrak

rozhovor s Danielou Meressa Rusnokovou

Čo bolo hlavným motívom vytvoriť film Šedá zóna?

Keď sa mi spustil predčasný pôrod, myslela som si, že zahodím kameru, že už sa nikdy nebudem venovať filmu. V tej chvíli bol pre mňa najdôležitejší život, nie kariéra alebo umenie. Ako som však stála pri inkubátore, uvedomila som si, že presne toto je obrovská téma, o ktorej sa málo hovorí.

V médiách informujú o tzv. senzáciách, ako sa podarilo zachrániť predčasne narodené dieťa s extrémne nízkou pôrodnou hmotnosťou, ale nedozvieme sa už, aký vplyv to bude mať na kvalitu jeho života, života matky a života jeho rodiny.

Keď sa ženám spustí predčasný pôrod, nemajú vôbec povedomie o tom, čo ich čaká a akým rozhodnutiam budú čeliť. Mala som pocit, že v spoločenskom vedomí je diera. Predčasný pôrod by sme mohli prirovnáť k autohavárii. Myslíte si, že idete z bodu A do bodu B (40 týždňov tehotenstva), ale nikdy tam nedôjdete, lebo po ceste nastanú komplikácie.

Prečo ste sa rozhodli nazvať film Šedá zóna?

Šedá zóna je medicínsky názov pre gestačné obdobie medzi 22. až 25. týždňom. Závisí to od krajiny a od vývoja medicíny v danej krajine, niekde vedľa zachrániť už extrémne nezrelého novorodenca. Bábätká narodené v šedej zóne nemajú dostatočne vyvinuté niektoré životne dôležité orgány. To znamená, že vlastne už pri ich záchrane akceptujeme dieťaťko aj so znevýhodneniami, s ktorými sa narodí. Samozrejme, existujú aj príbehy o tom, ako sa situácia dieťaťa znamenite vyvinula, ale samotná štatistika hovorí, že prevažná časť týchto detí má trvalé následky. Neznamená to však, že by mali byť ukrátené o lásku, nehu a prijatie najbližších, či o miesto v spoločnosti. Mňa táto vysoká škola materstva naučila počúvať dych života a vidieť zázrak. Film však vo všeobecnej rovine rozpráva o akomkoľvek zložitom materstve a zraniiteľných znevýhodnených.

Podporuje deti so znevýhodnením a ich rodiny náš štát?

Bolo by skvelé, ak by fungoval systém, kde sa vám snažia byť nápomocní, byť k vám ústretoví a poskytnúť vám to, na čo máte nárok. Organizujeme pochody za život, no omnoho dôležitejšie je vytvoriť systémové podmienky, aby mohol život akokoľvek a v akejkoľvek svojej podobe prichádzať a bol prijímaný. A vlastne aj odchádzať v láskavom náručí.

Keď nebudeme mať podmienky na prijatie a lásku k rozmanitým formám života, tak budeme žiť len v strachu a prípadne sa teda materstvu vyhneme, pretože je to veľmi ťažká cesta a môže odrádzať.

Je to istým spôsobom aj dedičstvo komunizmu, počas ktorého boli ľudia so znevýhodnením absolútne vytesnení na okraj niekde za mesto či dedinu do špeciálnych ústavov. Všetci túžime po zdravých deťoch – úžasných, úspešných superhrdinoch, ale je dôležité prijať fakt, že príroda a život sú nevyspytateľné, čo tiež môže byť obohacujúce.

Ako dlho ste film tvorili?

V podstate vznikol od momentu, keď sa mi tretie dieťa narodilo predčasne a tri mesiace bolo v nemocnici. Dlhé obdobie som trpela nespavosťou z obrovského stresu. Neustále sa mi v hlave ukazovali filmové obrazy. Akoby jeden za druhým. Tak som začala písať scény do šuflíka. Režisér a producent (môj spolužiak z VŠMU) Ivan Ostrochovský ma v kamarátskom rozhovore povzbudil, aby som podala žiadosť o dotáciu na AVF. Mala som spústu textu, s ktorým mi pomáhala dramaturgička Zuzana Mojžišová. Keď to bolo pripravené, tak sme spoločne aj s etnomuzikologičkou a producentkou Jankou Belišovou, s ktorou sme v občianskom združení Žudro, podali na AVF žiadosť o dotáciu, vďaka ktorej sa začala v roku 2019 fáza vývoja.

Prichádzate s témou, ktorá môže byť náročná pre divákov, no predovšetkým bola náročná pri tvorbe filmu.

Samotný proces tvorby bol pre mňa retraumatizujúci a náročný. Držala ma myšlienka, že je to potrebné a má to zmysel, aj keď som nevedela, či to ustojím. Mala som aj podporu psychoterapeutky.

Bolo jasné, že niektoré veci nie je možné natočiť s mamičkami pri inkubátoroch. Nemôžeme predsa prísť k dieťaťu v agónii a natáčať, ako sa postupne vyvíja jeho stav.

Dlhodobu som sledovala niekoľkých ľudí a uvedomovala som si, že to neprichádza do úvahy. Uvedomila som si aj to, aké ťažké je to zobrazit a náročné vyskladať. Preto som sa rozhodla pre koláž, v ktorej sme skladali „natočiteľné“ veci s archívnymi zábermi a iphone home videami. Archívy rodín, ktoré zažívajú šťastné chvíle, sú v kontraste s tým, čo prežíva matka, ktorá prichádza z nemocnice buď bez dieťaťa, alebo s dieťaťom s ťažkou diagnózou. Keďže u nás sa takéto veci veľmi netočili a súčasné archívy sme nechceli používať, ani sme nechceli chodiť do nemocníc natáčať ilustračný materiál, rozhodli sme sa pre filmové archívy, ktoré vznikali ako univerzitné výučbové videá pre medikov v rôznych častiach Spojených štátov. Obrovský kus roboty urobili samozrejme strihači (Alexandra Gojdičová, Tereza Michalová, Jonathan R. King a Mária Hirgelová), ktorí túto tému pochopili aj ľudsky a boli mi citlivou oporou.

Monológ rozprávačky vyznieva, ako keby to bol jej, čiže váš príbeh, avšak už v úvode filmu hovoríte, že je to príbeh aj iných rodín/matiiek.

Scenár vznikol na základe rozhovorov s viacerými ženami, ktoré som stretla buď v rehabilitačných centrách, v nemocnici alebo prostredníctvom Centra včasnej intervencie. Mnohé z nich si želali zostať v anonymite. Čiže scenár tohto filmu je podložený príbehmi mnohých matiek, my ich len ukazujeme – zobrazujeme formou reenactment, tzn. rekonštruovaných situácií, čo je metóda, ktorá sa v dokumentárnom filme bežne využíva a divák vie odčítať, že nejde o reportážne zachytenú situáciu pri číne. To by bolo pri tejto téme absolútne eticky, ľudsky i dokumentaristicky nevhodné. Film Šedá zóna nie je o prezentácii nášho životného príbehu, ten je len akousi metaforou, aby sme vedeli rozprávať o tejto zložitej téme.

Do akej miery bola pri tvorbe filmu dôležitá časozberná línia?

Spočiatku som k nemu takto nepristupovala. Plánovala som ho poňať viac experimentálne. Mal to byť esejistický film. Chcela som ísť po témach, ktoré budú podporené rôznorodým materiálom. Nakoniec, ako deti rástli, z toho vyšla aj časová linka.

Počas tvorby ste prirodzene spolupracovali s mnohými odborníkmi. Aká bola ich úloha?

Išlo skôr o poradné hlasy. Prirodzene, aj na základe stretnutí s matkami sa vynáralo množstvo otázok. Napríklad, prečo v susednom Rakúsku alebo Česku môže byť rodič, napríklad matka, hospitalizovaný s dieťaťom v inkubátore, a u nás nie? Oslovila som lekárov, ktorí sú v danej problematike odborníkmi. Žiaľ, na Slovensku nenapredujeme. Vo svete sa napríklad nehovorí separátne len o neonatológii, ale aj o perinatológii, čo znamená ošetrovanie matky s dieťaťom. Matka po pôrode potrebuje mať absolútne zázemie na to, aby sa vládala o dieťa starať, a nie byť odsúvaná na okraj s prístupom 20 minút na rozhovor s bábätkom. Dieťaťko nevyhnutne potrebuje jej prítomnosť. Od nej čerpá energiu. Bonding (vytvorenie emocionálnej väzby medzi matkou a dieťaťom) je úplným základom zdravého vývinu aj pri rizikových novorodencoch. Ako dlho ešte budeme u nás odsúvať rodičov a nedávať im kompetencie? Matka je pre dieťa nenahraditeľná, má nezastupiteľnú úlohu pri jeho rehabilitácii a zdravotnej starostlivosti.

Vo filme sa hovorí aj o strate dieťaťa.

Otvorili sme témy, ktoré sú extrémne náročné nielen pre rodičov, ale i pre medicínsky personál. Príchod a zároveň odchod dieťaťa. U nás sa tomu nevenuje odborná pozornosť, na rozdiel od Česka, kde má personál školenia, aby vedel komunikovať stratu dieťaťa dôstojne aj voči pozostalým. O tejto téme som hovorila s doktorom a profesorom Siva Subramaniamom, ktorý je jedným zo zakladajúcich členov Pellegrino Center for Clinical Bioethics. Oni boli v podstate zakladateľmi neonatologickej a perinatologickej starostlivosti. Pri strate dieťaťa vytvárajú matke také podmienky, ktoré jej môžu psychicky pomôcť aj o niekoľko rokov neskôr.

Aké sú vaše plány s filmom?

Šedá zóna je intímny dokument. Je v ňom veľa citlivého materiálu, ktorý nemusí byť vhodný pre každého. Je skôr určený na komornejšie premietania vo filmových kluboch, na festivaloch alebo aj v rámci školení, či ženských i mužských kruhov. Pre niekoho môže byť dokonca vhodnejšie pozrieť si ho doma, v tichu, osamote na online platforme.

Dúfam, že film by sa mohol stať jedným z hlasov, ktoré otvoria tému na celospoločenskej úrovni a prispesú k začatiu zmeny.

Daniela Meressa Rusnoková námet, scenár, réžia

Daniela Meressa Rusnoková sa vo svojej tvorbe zameriava na sociálne témy v rámci rôznych menšín a kultúr a tiež na autobiografiu a subjektívne „ja“ rozprávanie v dokumentárnom filme.

Absolvovala magisterské i doktorandské štúdium dokumentárnej tvorby na Filmovej a televíznej fakulte VŠMU filmom **O Soni a jej rodine** (VŠMU, 2006). Intímny portrét rómskej ženy a matky trinástich detí získal niekoľko ocenení na domácich aj medzinárodných festivaloch.

Ďalej režírovala TV dokumenty o klientoch so znevýhodneniami a fenoméne deinštitucionalizácie na Slovensku: **Jednoduché šťastie** (2014) a **Ani sa nesnívalo** (Jednoduché šťastie II., 2016) – produkcia Nadácia na podporu sociálnych zmien SOCIA, prezentované na pôde Parlamentu EU v rámci témy Inklúzie.

V roku 2015 spolu so Zuzanou Mojžišovou napísala scenár k dokumentárnemu cyklu o vlastnej prapratete, prvej botaničke na Slovensku s názvom **Prvá - Izabela Textorisová** (Hitchhiker Cinema, réžia Jana Bučka).

Okrem filmu sa taktiež venuje fotografii. Jej fotografie z rómskych obcí ilustrujú knihu **Phurikane gila** etnomuzikologičky Jany Belišovej.

Zuzana Mojžišová spolupráca na scenári, dramaturgia

Vyštudovala filmovú scenáristiku a dramaturgiu na VŠMU v Bratislave, kde aj pedagogicky pôsobí na Katedre filmových štúdií. Venuje sa literárnej tvorbe, filmovej publicistike, dejinám slovenskej kinematografie. Jej filmové recenzie vyšli knižne pod názvom **O ľuďoch a snoch** (2016), je tiež autorkou filmologickej monografie **Premýšľanie o filmových Rómoch** (2014).

Alexandra Gojdičová

strih, dramaturgia

Absolventka Filozofickej fakulty UK v odbore kulturológia (2003) a Filmové a televíznej fakulty Akadémie múzických umení v Prahe (2016), kde sa špecializovala na strihovú skladbu. Pôsobila ako filmová dramaturgička a produkčná v Centre súčasného umenia A4 – nultý priestor v Bratislave. Od roku 2006 sa venuje strihu a réžii na voľnej nohe (spolupráca s Hypermarket Film, MPhilms, Punkchart Films, PubRes, ČT a pod.). V súčasnosti okrem strihu pôsobí aj ako PR manažérka a projektová manažérka pre streamovaciu spoločnosť **DAFilms** Slovensko.

Tereza Michalová

kamera, strih

Tereza Michalová vyštudovala dokumentárny film na VŠMU. Spolupracuje s rôznymi organizáciami, najmä v rámci kultúry. Niekoľko rokov pracovala v kultúrnom centre ako produkčná, vyrábala krátke filmy, napr. pre Artforum, Bibianu či Cyklokoalíciu. Natočila a zostrihala videá z viacerých udalostí a festivalov. V súčasnosti je na materskej dovolenke.

Jonathan Ryan King

kamera, strih

Narodil sa v juhovýchodnom Ohio v rodine, ktorá má dlhú históriu baníkov a rozprávačov príbehov. Kingove filmy čerpajú z tohto zázemia a zameriavajú sa na životy a prácu marginalizovaných ľudí, od environmentálnej spravodlivosti (**Race to the Bottom**, 2009) po zdravotné postihnutie (**Real Violence**, 2013). Jeho aktuálny dokumentárny projekt s názvom **With Grace** je kreatívnym skúmaním významnej performerky a umelkyne Grace Zabriskie. Má titul M.F.A. (Master of Fine Arts) v odbore filmovej réžie z UCLA.

Mária Hirgelová

strih

Absolventka strihovej skladby na Filmovej a televíznej fakulte VŠMU v Bratislave. Jej celovečerným strihovým debutom bol dokumentárny film **Neviditeľná** (2020, r. Maia Martiniak), ktorý sa zameriaval na práva žien pri pôrode. K strihu dokumentárnych filmov sa vrátila aj pri spolupráci na filme **Šedá zóna** (2024, r. Daniela Meressa Rusňaková).

Radka Šišuláková

kamera

Radka Šišuláková je absolventkou Kameramanskej tvorby na VŠMU. Venuje sa tvorbe dokumentárnych a celovečerných filmov. Medzi dôležitými filmami treba spomenúť **Hotel Úsvit** (2016, r. M. Rumanová), **Môj neznámy vojak** (2018, r. Anna Kryvenko), **Ikony - Ferdinand Milučký** (2020, r. Dorota Vlnová).

Richard Fúlek

zvuk

Absolvent ateliéru zvukovej tvorby na filmovej a televíznej fakulte VŠMU. Od ukončenia štúdia v roku 2015 pracoval ako majster zvuku na množstve televíznych a filmových projektov, napr. **Raj na zemi** (2019), **Čierne na bielom koni** (2022), **Stand up** (2022), **Vojna policajtov** (2024), **Magyarázat mindenre** (2023) ocenený hlavnou cenou v sekcii Orizzonti na filmovom festivale v Benátkach. Od roku 2022 je spoločníkom vo zvukovom štúdiu Dom zvuku, kde vznikal aj zvuk k filmu Šedá zóna.

Jana Belišová

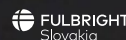
produkcia

Etnomuzikologička a vedúca Katedry muzikológie na Filozofickej fakulte UK sa špecializuje na hudbu Rómov, je iniciátorkou a riešiteľkou viacerých úspešných projektov, napr. **Phurikane gila**, **AfterPhurikane**, **Phuterdo Ore** alebo **Angrusori**. Zároveň je producentkou niekoľkých dokumentárnych filmov: **Cigarety a pesničky** (2010, r. M. Šulík, J. Bučka Kovalčíková), **Zvonky šťastia** (2012, r. M. Šulík, J. Bučka Kovalčíková), **Ťažká duša** (2017), **Šedá zóna** (2024, r. D. Meressa Rusnoková) a dvadsiatich piatich dokumentačných videí **Šilalo paňori** (2017). Bola odbornou poradkyňou pri filmoch **Cigán** (2011, r. M. Šulík), **Sherlock Holmes** (2009, r. G. Ritchie), **Černá srdce** (... zem není gulatá) ((2008, r. B. Rychlík) a **Návrat bocianov** ((2007, r. M. Repka).

producent

vznik tohto filmu podporil

Julie Jordan Hughes & Joe Hughes

Insia IDM

koproducenti

Slovenská televízia a rozhlas

MERESSA company

PUNKCHART FILMS

partneri filmu

